

Universeel Periodiek Onderzoek

38ste sessie, Mei 2021

Parallel rapport van het

NMRI

en van

UNIA

MYRIA

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Combat Poverty, Insecurity and Social
Exclusion Service

Universeel Periodiek Onderzoek

38ste sessie, Mei 2021

Bijdrage van Unia (NMRI – B-status), Myria en het
Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

België

Unia is een onafhankelijke openbare instelling voor de bestrijding van discriminatie en de bevordering van gelijke kansen. **De onafhankelijkheid en het engagement van Unia voor de mensenrechten zijn erkend door de Global Alliance of National Human Rights Institutions (B-status)**. Unia is interfederaal bevoegd: dit betekent dat Unia in België actief is zowel op het federale niveau als op het niveau van de Gemeenschappen en de Gewesten. Unia ondersteunt slachtoffers van discriminatie op basis van de beschermde criteria in de antidiscriminatiewetgeving die een vertaling zijn van de Europese richtlijnen 2000/43 en 2000/78. Op 12 juli 2011 werd Unia eveneens aangeduid als onafhankelijk mechanisme voor de bevordering, bescherming en opvolging van de toepassing van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap.

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Myria heeft als wettelijke opdracht om de overheden te informeren over de aard en de omvang van migratiestromen, te waken over het respect voor de grondrechten van vreemdelingen en om de strijd tegen mensensmokkel en mensenhandel te stimuleren. Het Centrum is ook aangeduid als onafhankelijke nationale verslaggever voor mensenhandel.

Myria en Unia zijn opvolgers in rechte van het voormalige Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Ze zijn via een protocol overeengekomen om samen te rapporteren aan de organen voor de bescherming van de grondrechten van de Verenigde Naties. Dit protocol werd ingediend in het kader van het accreditatieproces dat heeft geleid tot de erkenning van Unia als NMRI met een B-status.

Het **Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting** is een interfederale openbare instelling, opgericht in 1999 door het Samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid, de Gewesten en de Gemeenschappen betreffende de bestending van het armoedebeleid. Het Steunpunt kreeg ook een mandaat voor de bescherming van de mensenrechten op basis van de vaststelling dat armoede *“afbreuk doet aan de waardigheid en aan de gelijke en onvervreembare rechten van alle mensen”* en op basis van het gemeenschappelijke doel van de wetgevende machten, namelijk *“het herstellen van de voorwaarden voor menselijke waardigheid en de uitoefening van de rechten van de mens”*. Het Steunpunt heeft het expliciete mandaat om tweejaarlijks een *“Verslag over Bestaansonzekerheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en Ongelijke toegang tot de rechten op te maken dat een evaluatie bevat van de daadwerkelijke uitoefening van sociale, economische, culturele, politieke en burgerrechten alsook van de ongelijkheid die blijft bestaan wat betreft de toegang tot de rechten en concrete aanbevelingen en voorstellen om de toestand te verbeteren”* (artikel 2 van het Samenwerkingsakkoord).

Inhoud

1	Overzicht van de internationale verplichtingen en de samenwerking met de internationale mechanismen en organen voor de bescherming van de mensenrechten.....	2
1.1	<i>Facultatief protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT) en het nationaal preventiemechanisme (138.2 tot 138.17 en 140.1).....</i>	2
1.2	<i>Verdrag voor de bescherming van arbeidsmigranten (141.2 tot 141.7).....</i>	2
2	Nationaal mensenrechtenkader.....	3
2.1	<i>Recht op water.....</i>	3
2.2	<i>Beleid voor armoedebestrijding.....</i>	3
2.3	<i>Migratiewet.....</i>	3
2.4	<i>Interfederaal plan voor racismebestrijding (138.57 tot 138.67).....</i>	4
2.5	<i>Interfederaal actieplan tegen discriminatie en geweld ten aanzien van LGBTI-personen (140.10).....</i>	4
2.6	<i>Nationaal Mensenrechteninstituut (138.21 tot 138.52).....</i>	4
3	Respect voor internationale verplichtingen inzake mensenrechten.....	5
3.1	<i>Transversale kwesties.....</i>	5
3.1.1	<i>Gelijkheid en non-discriminatie.....</i>	5
3.1.2	<i>Ontwikkeling, leefmilieu, bedrijven en mensenrechten.....</i>	6
3.1.3	<i>Mensenrechten en covid-19.....</i>	6
3.2	<i>Burgerrechten en politieke rechten.....</i>	8
3.2.1	<i>Recht op leven, vrijheid en veiligheid van het individu.....</i>	8
3.2.2	<i>Rechtspleging, straffeloosheid en de rechtsstaat.....</i>	10
3.2.3	<i>Fundamentele vrijheden en het recht om deel te nemen aan het publieke en politieke leven.....</i>	11
3.2.4	<i>Verbod op alle vormen van slavernij.....</i>	11
3.2.5	<i>Recht op privacy en op een gezinsleven.....</i>	12
3.3	<i>Economische, sociale en culturele rechten.....</i>	13
3.3.1	<i>Recht op werk en recht op eerlijke en goede arbeidsomstandigheden.....</i>	13
3.3.2	<i>Recht op sociale zekerheid.....</i>	14
3.3.3	<i>Recht op een behoorlijke levensstandaard.....</i>	15
3.3.4	<i>Recht op gezondheid.....</i>	16
3.3.5	<i>Recht op onderwijs.....</i>	17
3.4	<i>Rechten van specifieke groepen of personen.....</i>	18
3.4.1	<i>Vrouwen.....</i>	18
3.4.2	<i>Kinderen.....</i>	18
3.4.3	<i>Personen met een handicap.....</i>	19
3.4.4	<i>Migranten, vluchtelingen en asielzoekers.....</i>	19

1 Overzicht van de internationale verplichtingen en de samenwerking met de internationale mechanismen en organen voor de bescherming van de mensenrechten

1.1 Facultatief protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT) en het nationaal preventiemechanisme (138.2 tot 138.17 en 140.1)

1. Ondanks de engagementen die werden aangegaan tijdens het laatste Universeel Periodiek Onderzoek heeft België OPCAT nog steeds niet geratificeerd. Nochtans heeft ons land dit verdrag al in 2005 ondertekend. In 2018 hebben alle betrokken deelstaten wel de nodige wetsnormen goedgekeurd voor de instemming met het Protocol. Dat het verdrag nog steeds niet werd geratificeerd komt doordat er nog geen officiële oplossing is voor het opzetten van een (of meerdere) nationale preventiemechanisme(n).

2. OPCAT ratificeren en een onafhankelijk controlemechanisme opzetten voor detentie, ook voor de detentie van geïnterneerde personen en de bestuurlijke aanhouding van vreemdelingen, met inbegrip van de verwijderingsprocedure.

1.2 Verdrag voor de bescherming van arbeidsmigranten (141.2 tot 141.7)

3. België heeft het Internationaal Verdrag ter bescherming van de rechten van arbeidsmigranten en van hun gezinsleden nog niet geratificeerd.

4. Het Verdrag over arbeidsmigranten ter bescherming van de rechten van arbeidsmigranten en van hun gezinsleden ratificeren.

2 Nationaal mensenrechtenkader

2.1 Recht op water

5. De toegang tot water en sanitaire voorzieningen is nog altijd niet gegarandeerd in België. Huishoudens die hun waterfactuur niet kunnen betalen krijgen te maken met afsluitingen of een beperking van hun waterdebiet; daklozen hebben niet altijd toegang tot water.¹

6. Het recht op water en sanitaire voorzieningen inschrijven in de Grondwet en de openbare watervoorziening vrijwaren.

2.2 Beleid voor armoedebestrijding

7. België heeft haar doel om 380.000 mensen uit armoede of sociale uitsluiting te tillen tegen 2020 niet gehaald.² De evaluatie van het Federaal Plan Armoedebestrijding 2016-2019 legt een gebrek aan heldere doelstellingen, budget, evaluatiemethode, indicatoren en/of planning bloot.³ De verschillende overheden werken aan nieuwe plannen voor armoedebestrijding. Er blijft een gebrek aan een transversale, coherente en gecoördineerde aanpak van armoede, noodzakelijk om het Duurzame ontwikkelingsdoel “geen armoede” van de Agenda 2030 te halen.⁴

8. De Interministeriële Conferentie ‘Integratie in de Samenleving’ bijeenroepen en gecoördineerde maatregelen nemen voor een duurzaam armoedebestrijdingsbeleid.

2.3 Migratiewet

9. De vreemdelingenwet van 1980⁵ is al zo vaak aangepast dat deze wet een ondoorzichtig en soms tegenstrijdig instrument is geworden. Het Belgische regeerakkoord van 2014 voorzag in de goedkeuring van een Migratiewetboek. Dit werd echter uitgewerkt zonder transparantie en zonder overleg met alle betrokken spelers.

10. Een Migratiewetboek goedkeuren die de bestaande wetgeving verduidelijkt en de grondrechten versterkt, na een breed debat met alle betrokken spelers.

¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2018-2019](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Vlaanderen: VMM (2019). [Statistieken – Toepassing algemeen waterverkoopreglement – jaar 2018](#), VMM.

Wallonië: cijfers van de 4 grootste distributiemaatschappijen die goed zijn voor 90% van de gebruikers in Wallonië.

Brussel: Vivaqua (2019). [Activiteitenverslag 2018](#). Brussel.

² Federal public service social security (2019). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019 ‘Slowly falling behind’](#).

³ POD Maatschappelijke Integratie (2019). [Evaluatierapport – derde federaal plan armoedebestrijding \(2016-2019\)](#).

⁴ Task Force Duurzame Ontwikkeling (2019). [Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie](#), Federaal Planbureau.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2018-2019](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁵ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (hierna de vreemdelingenwet).

2.4 Interfederaal plan voor racismebestrijding (138.57 tot 138.67)

11. Dit plan wordt al sinds 2001 verwacht. Begin 2020 kondigde de Regering de oprichting van een Interministeriële Conferentie tegen racisme aan.⁶ Die moet uitmonden in een interfederaal plan voor racismebestrijding. Voor dit plan moet er een brede raadpleging van het maatschappelijk middenveld komen.⁷

12. Het proces voortzetten en een interfederaal plan voor racismebestrijding goedkeuren.

2.5 Interfederaal actieplan tegen discriminatie en geweld ten aanzien van LGBTI-personen (140.10)

13. Het **Interfederaal Actieplan tegen discriminatie en geweld ten aanzien van LGBTI-personen** gold slechts voor de periode 2018-2019. Er moet een nieuw Plan komen in overleg met alle stakeholders op basis van een evaluatie van het vorige Plan. Er moet bijzondere aandacht zijn voor het fysiek en mentaal welzijn van LGBTI-leerlingen en -studenten⁸, en voor de toegang tot gezondheidszorg, mentaal welzijn en seksuele gezondheid van LGBTI-personen.

14. Een nieuw actieplan uitwerken tegen discriminatie en geweld ten aanzien van LGBTI-personen.

2.6 Nationaal Mensenrechteninstituut (138.21 tot 138.52)

15. Ondanks haar engagementen tijdens de eerste twee UPO⁹-cycli heeft België nog steeds geen NMRI met A-status. Ons land heeft een NMRI met B-status, Unia¹⁰, dat bevoegd is voor heel het grondgebied en voor alle bestuursniveaus.

16. Vlaanderen heeft aangekondigd dat het zich vanaf 2023 wil terugtrekken uit Unia om zijn eigen instelling voor discriminatiebestrijding op te richten. Deze terugtrekking zal gevolgen hebben voor de efficiëntie van de bestrijding van discriminatie in België.

17. In 2019 werd een wet goedgekeurd over de oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten¹¹. Dit Instituut staat echter alleen in voor federale bevoegdheden en restbevoegdheden van sectorale organen¹². Opdat dit Instituut alle bevoegdheden zou dekken en een NMRI¹³ met A-status kan worden, is een samenwerkingsakkoord nodig tussen de Federale overheid en de deelstaten.

⁶ <https://www.premier.be/nl/een-interministeriele-conferentie-tegen-racisme-wordt-opgericht>

⁷ In dit opzicht is het toe te juichen dat de regeringsverklaringen van de Federatie Wallonië-Brussel, van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest voor het eerst expliciet refereren aan zulke raadplegingen.

⁸ "Uit onderzoek van de FRA blijkt dat LGBT-personen nog al te vaak discriminatie ervaren in het onderwijs. Negatieve opmerkingen en pesten zijn schering en inslag. LGBT-leerlingen ondervinden dit aan den lijve en alle leerlingen zijn getuige van negatieve opmerkingen over en gedrag tegenover medeleerlingen en leerkrachten die LGBT zijn. Een anti-pestaanpak is van cruciaal belang en wordt door diverse internationale instellingen benadrukt." Bron: UNIA (2017), *Diversiteitsbarometer – Onderwijs*, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf.

⁹ Universeel Periodiek Onderzoek

¹⁰ Unia is bevoegd voor de strijd tegen discriminatie en is aangeduid als onafhankelijk mechanisme voor de bevordering, bescherming en opvolging van de toepassing van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

¹¹ Wet van 12 mei 2019 tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, *B.S.*, 21 juni 2019

¹² Dat is problematisch want in België liggen bevoegdheden zoals onderwijs, gezondheid, mobiliteit, huisvesting of hulp aan personen bij de deelstaten.

¹³ nationaal mensenrechteninstituut

18. In tussentijd, en in samenwerking met Unia, waken organisaties met een gedeeltelijk mandaat, een gedeeltelijke geografische bevoegdheid of relatieve onafhankelijkheid, over de doeltreffendheid en de gelijke uitoefening van rechten. Deze organisaties ontmoeten elkaar maandelijks autonoom binnen het Mensenrechtenplatform waarvan onze drie instellingen lid zijn¹⁴. De vormen van overleg tussen het toekomstige Instituut en deze sectororganisaties voor de mensenrechten worden best precies omschreven.

19. Een nationaal Mensenrechteninstituut met A-status oprichten, dat bevoegd is voor heel België en voor alle bevoegdheidsniveaus, aanvullend op de bestaande instellingen.

3 Respect voor internationale verplichtingen inzake mensenrechten

3.1 Transversale kwesties

3.1.1 Gelijkheid en non-discriminatie

Haatmisdrijven (138.65 en 139.5)

20. De huidige statistieken over haatmisdrijven zijn onvolledig; dit bemoeilijkt de monitoring ervan. De registratiesystemen verschillen naargelang de politiezones en tussen de politie en het parket.¹⁵

21. Een geharmoniseerd kader uitwerken om volledige en betrouwbare statistische gegevens over haatmisdrijven te verzamelen.

Haatspraak (140.7)

22. Haatspraak, ook online haatspraak, is op zich strafbaar. In de praktijk kan dit wettelijk verbod de haat op het internet echter niet indijken. Naast de enorme hoeveelheid aan haatboodschappen online zijn er nog redenen die deze tekortkoming kunnen verklaren, waaronder onaangepaste bepalingen in de Belgische wetgeving.

23. Een preventie- en vervolgingsbeleid uitwerken met wettelijke en praktische middelen om de schade die online haatspraak berokkent in te dijken.

¹⁴ Het Platform Mensenrechten bestaat uit Unia, Myria, het College van Federale Ombudsmannen, de Gegevensbeschermingsautoriteit, het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, de Ombudsman voor de Duitstalige Gemeenschap, de Ombudsman van het Waalse Gewest en van de Federatie Brussel-Wallonië, de Kinderrechtencommissaris, de Délégué général aux Droits de l'Enfant, de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, het Comité R, het Comité P, de Hoge Raad voor Justitie en de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen.

¹⁵ ECRI, *Ecri-rapport over België (zesde monitoringcyclus)*, 2020, §§ 55 en 56.

Etnische profilering (138.73 en 140.25)

24. Er is recent een aantal onderzoeken uitgevoerd over etnische profilering.¹⁶ Maar België heeft nog steeds geen volledige, objectieve en betrouwbare statistieken over het aantal politiecontroles of de prevalentie van discriminerende profilering. Er is geen juridisch kader dat burgers de mogelijkheid geeft om te weten waarom de politie hen controleert; dit heeft gevolgen voor de vertrouwensrelatie tussen politieagenten en burgers en verhindert dat de politie dit fenomeen kan objectiveren.

25. In de wetgeving de verplichting inschrijven voor politieagenten om een bewijs af te leveren met vermelding van de motieven voor de controle en de mogelijkheden om beroep aan te tekenen.

3.1.2 Ontwikkeling, leefmilieu, bedrijven en mensenrechten

26. De rechten van mensen in armoede worden zwaarder aangetast door de klimaatverandering en de maatregelen hiertegen, dan de rechten van andere mensen.¹⁷ De Speciale VN-rapporteur voor extreme armoede waarschuwt voor deze ongelijkheid: *“Mensen in armoede zijn al uitgesloten van beslissingen die hen aangaan, en door de politieke ongelijkheid staan ze ook aan de zijlijn wat betreft de klimaatrespons”*.¹⁸ Opdat niemand vergeten wordt (Agenda 2030), moeten de strijd voor duurzaamheid en de strijd tegen armoede samen gevoerd worden.

27. De impact van het klimaatbeleid, ex ante en ex post, op de economische en sociale situatie van mensen in armoede systematisch evalueren met betrokkenheid van de verschillende stakeholders.

3.1.3 Mensenrechten en covid-19

28. De Covid-19-crisis heeft zware gevolgen voor de uitoefening van de grondrechten, vooral voor personen in een kwetsbare situatie.¹⁹

Gevolgen voor de rechten van vreemdelingen

29. Na de tijdelijke opschorting van de mogelijkheid om internationale bescherming aan te vragen²⁰, moet voortaan een verzoek worden ingediend op afspraak; die afspraak moet worden aangevraagd met een internetformulier²¹. Dit is een hindernis voor de kwetsbaarste aanvragers. Aanvragers kunnen pas aanspraak maken op een plek in een opvangcentrum na deze afspraak.

¹⁶ <http://www.liguedh.be/controler-punir-etude-profilage-ethnique/>; Amnesty International België, *Je weet maar nooit met mensen zoals jij. Politiebeleid ter preventie van etnisch profileren in België*, mei 2018, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_0.pdf ; FRA, *EU-Midis II*, 2017, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-midis-ii-main-results_en.pdf.

¹⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2018-2019](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

¹⁸ [Climate change and poverty, Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights](#), 25 juni 2019, A/HRC/41/39, p. 20.

¹⁹ Unia, Myria, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, [COVID-19: Beschermingsmaatregelen mét respect voor de grondrechten](#). 20 maart 2020.

²⁰ Van 17 maart tot 2 april 2020.

²¹ Situatie op 31 juli 2020.

30. Ook het recht op gezinshereniging ondervindt gevolgen: impact van het feit dat er geen visa kunnen worden aangevraagd of afgeleverd binnen een noodzakelijke termijn²², de impact van de maatregelen op de vereiste bestaansmiddelen²³, reisbeperkingen die de duur van de scheiding verlengen of waardoor visa die al werden afgeleverd, verlopen.

31. Hoewel in het begin van de pandemie een deel van de administratief aangehouden vreemdelingen werd vrijgelaten, blijkt uit bezoeken aan de gesloten centra van Merksplas, Brugge en Vottem²⁴ dat er nog pijnpunten zijn: vasthouden van sommige kwetsbare personen, gebrek aan garanties over de mogelijkheid tot verwijdering binnen een redelijke termijn, mogelijkheid om een klacht in te dienen tegen de detentieomstandigheden, toepassing van preventieve maatregelen en *social distancing*, infrastructuur, enz.

Gevolgen voor personen met een handicap, ouderen en studenten

32. Uit een bevraging van personen met een handicap blijkt dat de Covid-19-maatregelen een grote impact hadden: moeilijke toegang tot zorg, maatregelen die niet aangepast zijn aan bepaalde types van handicap, uitputting bij gezinnen, gebrek aan psychologische en financiële ondersteuning, enz.²⁵

33. Kwetsbare leerlingen en studenten kregen af te rekenen met bijkomende moeilijkheden door het afstandsonderwijs. Het gaat onder meer om de volgende problemen: verlies van de studentenjob waarmee de studies betaald worden, problemen om te studeren omdat er thuis geen eigen plek is, gebrek aan een goede infrastructuur thuis (computer, internetverbinding, boeken, bureau, enz.).

34. Ook voor ouderen was de impact groot. Ongeveer tweederde van de overlijdens die verband houden met de epidemie waren bewoners van woonzorgcentra²⁶. De *lockdown*, de gebrekkige verdeling van beschermingsmateriaal en het gebrek aan testen belemmerden het werk van het verzorgend personeel. De aanbevelingen of de maatregelen voor de versoepeling van de *lockdown* hadden gevolgen voor de autonomie van ouderen²⁷, zonder veel overleg met deze groep.

Gevolgen voor mensen in armoede

35. Sociale ongelijkheden werden door de COVID-19-crisis en de sanitaire maatregelen versterkt.²⁸ Mensen in armoede zijn niet alleen extra kwetsbaar voor het virus, voor hen is de negatieve impact van de coronacrisis op het welzijn het grootst.²⁹ Ze zagen zich verplicht nog meer in hun woningen van (vaak) slechte kwaliteit te verblijven, zonder toegang tot publieke ruimte en natuur in de directe omgeving. Gezinnen ondervonden moeilijkheden om zich te voeden (sluiting van scholen en hun kantines...) en om een beroep te doen op hulp- en dienstverlening (gesloten,

²² Meerderjarigheid van de aanvrager of van de persoon die het voorwerp is van gezinshereniging, termijn van een jaar na het verkrijgen van de internationale beschermingsstatus, enz.

²³ Werkloosheid

²⁴ Voor meer informatie, zie: Myria, [Bezoeken van Myria aan de gesloten centra van Merksplas, Brugge en Vottem tussen 10 april en 14 mei 2020 in het kader van de COVID-19-pandemie](#), juli 2020.

²⁵ Voor meer gedetailleerde informatie: UNIA, *COVID en mensenrechten: impact op personen met een handicap en hun naasten – Resultaten van de bevraging*, <https://www.unia.be/nl/artikels/coronacrisis-heeft-dramatische-impact-gehad-op-personen-met-handicap>.

²⁶ Patrick Deboosere, Raphaël Lagasse, *Epidemiologische evaluatie van de impact van Covid-19 in België op 15 juli 2020*, Rapport overhandigd op 15 juli 2020 aan de Eerste Minister.

²⁷ Bijvoorbeeld: beperking van vrijwilligerswerk, geen contact met kleinkinderen, niet-toekenning van tijdelijke werkloosheid (gecorrigeerde maatregel).

²⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). Thematiek Nieuwsflits 2020-1 – [COVID-19-crisis en klimaatcrisis, dezelfde uitdagingen voor de strijd tegen armoede, 29 mei 2020](#).

Reginster Isabelle et Christine Ruyters (2020). [Indice de situation sociale de la Wallonie \(ISS-7e exercice\). Focus sur les impacts de la crise COVID-19 sur les conditions de vie et les inégalités sociales en Wallonie](#). IWEPS.

²⁹ Federaal planbureau (2020). [COVID-19 en welzijn: wie zijn de kwetsbare groepen?](#) Perscommuniqué van 29 april 2020.

alleen digitale toegang...³⁰ De weigering van cash geld bracht mensen in budgetbeheer of zonder bankrekening in de problemen. Door het afstandsonderwijs raakten kinderen de band met de school kwijt.

36. Ook de economische en sociale maatregelen hebben ongelijke gevolgen, want vooral gericht op groepen met inkomensverlies door werkloosheid en veel minder op mensen die reeds vóór COVID-19 in armoede leefden.³¹ Er zijn ook maatregelen die kunnen bijdragen aan de strijd tegen armoede, indien ze worden opgenomen in een structureel armoedebeleid.³² Een COVID-19-crisisbeleid en het herstelbeleid moeten systematisch nagaan welke impact de beschermings- en relancemaatregelen hebben in armoedesituaties, conform het principe van de VN -Agenda 2030: to leave no one behind.³³

37. De impact van de Covid-19-crisis evalueren voor de verschillende grondrechten, door de gegevens uit te splitsen naar subgroep (socio-economisch, migranten, gedetineerden, kinderen, personen met een handicap, ouderen,...) en een systematisch en gecoördineerd beleid uitwerken om deze nadelen te corrigeren in overleg met de civiele samenleving.

3.2 Burgerrechten en politieke rechten

3.2.1 Recht op leven, vrijheid en veiligheid van het individu

Non-refoulement (139.26)

38. België garandeert het respect voor het principe van non-refoulement van asielzoekers. In 2017 deed de overheid een beroep op een delegatie van de Soedanese veiligheidsdiensten om aangehouden migranten die geen asielen hadden aangevraagd, te identificeren. Een rapport van de overheidsinstelling verantwoordelijk voor asielaanvragen benadrukt het ontbreken van elk systematisch onderzoek van het risico bij terugwijzing.³⁴ In de praktijk zijn er sindsdien een aantal aanpassingen geweest³⁵. Toch geeft de wet nog steeds onvoldoende waarborgen om het respect voor het principe van non-refoulement te garanderen als er geen asielaanvraag is.

39. De wet wijzigen om systematisch respect voor het principe van non-refoulement te garanderen.

³⁰ Marjolijn De Wilde e.a. (2020). [Meer vragen om hulp bij OCMW's en voedselbanken: eerste resultaten van een grootschalige bevraging](#). COVIVAT - Corona Onderzoeksconsortium voor Inkomensverdeling en Sociale Effecten.

³¹ UN human rights expert (2020). [Responses to COVID-19 are failing people in poverty worldwide](#), 22 april 2020.

³² Sinds het begin van de COVID-19-crisis maakte en actualiseerde het Steunpunt tot bestrijding van armoede een interfederaal overzicht van deze maatregelen: <https://www.armoedebestrijding.be/themas/covid-19/>. Het gaat bijvoorbeeld om het verbod op afsluitingen van water en energie, de automatische toepassing van rechten (zoals de energie- en waterpremie voor tijdelijk werklozen), de bevrozing van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, een toepassing van de derdebetalersregeling voor iedereen voor telefonische medische consultaties.

³³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). Persbericht: [To leave no one behind: aandacht en ondersteuning voor mensen in armoede en bestaansonzekerheid in het COVID-19-beleid](#), 24 maart 2020.

³⁴ Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen (CGVS), "Het respecteren van het non-refoulement principe bij de organisatie van de terugkeer van personen naar Soedan", 2018, https://www.cgvs.be/sites/default/files/onderzoekrapport_terugkeer_naar_soedan_2018_verslag.pdf. Het CGVS is de officiële publieke instantie voor de behandeling van asielaanvragen.

³⁵ MYRIA, "Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België – Recht op gezinsleven in het gedrang" 2018, https://www.myria.be/files/181205_Myriadoc_detentie_2018.pdf, p. 32.

Geweld tegen transitmigranten

40. Er verschenen recent verschillende rapporten³⁶ over het respect voor de grondrechten van transitmigranten, ook over het politiegeweld waarvan sommigen het slachtoffer zouden geweest zijn. Nochtans worden hierover nauwelijks klachten ingediend.

41. Meer in het algemeen weerhoudt de angst om aangehouden en uitgewezen te worden vreemdelingen zonder wettig verblijf ervan om een klacht in te dienen. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft zich er informeel toe verbonden om vreemdelingen die zich spontaan bij de politie melden om een klacht in te dienen, niet aan te houden³⁷, maar er zijn geen wettelijke waarborgen.³⁸

42. Het recht garanderen voor vreemdelingen (zonder wettig verblijf) om een klacht in te dienen zonder het risico te lopen aangehouden of uitgewezen te worden.

Vrijheidsberoving

Controle van de bestuurlijke aanhouding van vreemdelingen

43. Het beroep bij gerechtelijke onderzoeksinstanties tegen de aanhouding van vreemdelingen roept vragen op over de reikwijdte en de niet-systematische aard van de controle en het ontbreken van een opschortend effect van het beroep tegen verwijdering.³⁹

44. Er is bovendien geen specifiek beroep mogelijk tegen de detentievoorwaarden. Een Klachtencommissie behandelt hiaten in de wetgeving over de gesloten centra. Maar het werk van deze Commissie is het voorwerp van kritiek, over het gebrek aan procedurele waarborgen, aan onafhankelijkheid en onpartijdigheid of transparantie.⁴⁰

45. De controleprocedure voor de bestuurlijke aanhouding van vreemdelingen systematisch en doeltreffend maken.

46. Een daadwerkelijke controle van de detentievoorwaarden garanderen en het huidige klachtensysteem herzien.

³⁶ Comité P, *De controle en opsluiting van transmigranten door de politie naar aanleiding van grootschalige bestuurlijke aanhoudingen*, februari 2019, hierna "Rapport van het Comité P", <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2019-02-06%20transmigranten.pdf>; Dokters van de Wereld, *Politiegeweld tegen vluchtelingen en migranten onderweg in België. Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek*, oktober 2018, <https://doktersvandewereld.be/system/files/publications/downloads/MdM%20rapport%20Geweldmigratie%20NL%20HDfinal.pdf>;

Myria, *Nota: Politie en transitmigranten, Waardigheid respecteren en ernstig onderzoek voeren naar geweldplegingen*, september 2019, https://www.myria.be/files/Nota_Myria_Politie_en_transitmigranten.pdf.

³⁷ MYRIA, *Myriadoc Vreemdeling zijn in België in 2016*, pp. 28-31, https://www.myria.be/files/Vreemdeling_zijn_in_2016-final.pdf.

³⁸ De plicht om slachtoffers van een misdrijf niet te discrimineren op basis van hun verblijfsstatus, die wordt opgelegd door de Europese slachtofferrichtlijn, is ook nog niet omgezet in Belgische wetgeving. Artikel 1 § 1 al. van de Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 25 oktober 2012 legt minimumnormen op voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van misdrijven.

³⁹ MYRIA (FEDERAAL MIGRATIECENTRUM), *Commentaires sur le projet de principes et directives sur le droit de contester la légalité de la détention devant un tribunal, Contribution écrite à destination du Groupe de travail sur la détention arbitraire*, maart 2015 en MYRIA (FEDERAAL MIGRATIECENTRUM), *Consultation globale sur le droit de contester la légalité de la détention devant un tribunal*, september 2014, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Detention/Pages/DraftBasicPrinciples.aspx>.

⁴⁰ MYRIA, *Jaarverslag Migratie 2015, De Klachtencommissie: 2004-2014: tien jaar later...dezelfde vaststellingen*, pp. 167-168, <https://www.myria.be/files/Migratie-verslag-2015-H9.pdf>.

Migranten/asielzoekers (Rec. 139.23 tot 139.25)

47. Sommige categorieën vreemdelingen (asielzoekers aan de grens of in de Dublin-procedure) worden te vaak systematisch aangehouden omwille van hun verblijfsstatus. Er moeten alternatieven voor detentie uitgewerkt worden. Deze alternatieven zijn er momenteel enkel voor gezinnen met minderjarige kinderen.⁴¹

48. Een eind maken aan de quasi-systematische detentie van aanvragers van internationale bescherming aan de grens.

49. Alternatieven uitwerken voor detentie voor alle vreemdelingen die bestuurlijk aangehouden worden, de middelen voor bestaande alternatieven optrekken en deze alternatieven evalueren.

3.2.2 Rechtspleging, straffeloosheid en de rechtsstaat

Toegang tot justitie

50. De hogere gerechtskosten en de hervorming van de juridische tweedelijnsbijstand⁴² de afgelopen jaren hebben de (financiële) toegang tot een rechter bemoeilijkt voor kwetsbare groepen.⁴³ Ondertussen heeft een nieuwe wet⁴⁴ de inkomensmaxima opgetrokken, wat een stap in de goede richting is.

51. Het onweerlegbaar vermoeden van gebrek aan middelen voor juridische tweedelijnsbijstand opnieuw invoeren en inspanningen om de toegang tot justitie te garanderen, voortzetten.

Effectieve rechtsbescherming voor vreemdelingen

52. De bevoegde gerechtelijke instantie⁴⁵ kan vaak⁴⁶ niet meer doen dan de beslissing vernietigen. Om een effectieve rechtsbescherming te garanderen, zou het beroep volle rechtsmacht moeten krijgen, bijvoorbeeld bij weigering van verblijf om medische redenen.⁴⁷ De termijn voor de behandeling van beroepen door deze gerechtelijke instantie is vaak te lang omwille van de gerechtelijke achterstand.

53. De beroepsprocedure voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen herzien en deze volledige rechterlijke bevoegdheid geven in meer gevallen. Meer middelen geven om de achterstand weg te werken.

⁴¹ MYRIA, *Migratie in cijfers en in rechten 2016*, Alternatieven voor detentie, pp. 230-235 en MYRIA, "Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België – Recht op gezinsleven in het gedrang" 2018, https://www.myria.be/files/181205_Myriadoc_detentie_2018.pdf, pp. 25-28.

⁴² Rechtshulp in België is onderverdeeld in 2 takken:

- juridische eerstelijnsbijstand, die een eerste mondeling juridisch advies biedt (ongeveer 20' raadpleging) door een jurist;
- juridische tweedelijnsbijstand (soms ook pro deo genoemd), waarbij een advocaat wordt aangeduid voor een gerechtelijke procedure.

⁴³ Hoge Raad voor Justitie (2019), [Alternatief rapport. 127ste sessie van het Comité voor de Mensenrechten](#). Onderzoek van het Rapport van België (vereenvoudigde procedure), p. 5-6.

[Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over twee wetsvoorstellen ter verbetering van de toegang tot de juridische tweedelijnsbijstand](#), 9 juni 2020.

⁴⁴ [Wet van 31 juli 2020 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek teneinde de toegang tot de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te verbeteren, door de ter zake geldende inkomensmaxima te verhogen](#).

⁴⁵ De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

⁴⁶ In de meeste gevallen, met uitzondering van het beroep tegen de beslissingen van het CGVS inzake asiel waarbij de RVB optreedt als een gerechtelijke instantie in volle rechtsmacht, met andere woorden die een beslissing kan wijzigen of bevestigen.

⁴⁷ De beslissingen van weigering van verblijf om medische redenen waarvan sprake zijn degene die genomen werden bij de toepassing van artikel 9ter van de vreemdelingenwet. Deze uitbreiding zou ook toegepast kunnen worden bijvoorbeeld wat betreft Wijzigen van de vreemdelingenwet om de rechtbank volle rechtsmacht te geven voor gevallen van gezinshereniging of voor het beroep tegen een verwijderingsbeslissing als deze beslissing dreigt afbreuk te doen aan de grondrechten van de vreemdeling, in het bijzonder het recht om niet onderworpen te worden aan foltering of aan een onmenselijke of vernederende behandeling.

3.2.3 Fundamentele vrijheden en het recht om deel te nemen aan het publieke en politieke leven

Het recht op vereniging

54. De vrijheid van vereniging van begunstigen van een werkloosheidsuitkering of een leefloon die vrijwilligerswerk willen doen wordt ingeperkt omdat ze eerst hun uitbetalingsinstelling of het OCMW op de hoogte moeten brengen. De criteria om vrijwilligerswerk te aanvaarden of te weigeren zijn onvoldoende duidelijk, transparant of gekend.⁴⁸

55. Alle actoren (verenigingen, ziekenfondsen, OCMW's, uitkeringsgerechtigden...) op een duidelijke en volledige manier informeren over de rechten en plichten van uitkeringsgerechtigden die vrijwilligerswerk willen doen.

Dragen van levensbeschouwelijke tekenen tijdens zittingen (138.108 en 138.109)

56. Sommige Belgische rechters verbieden het dragen van een hoofddeksel (gedragen om religieuze of medische redenen) voor personen die zittingen bijwonen. Deze rechters baseren zich op artikel 759 van het Gerechtelijk Wetboek dat bepaalt: "De toehoorders wonen de zittingen bij met ongedekten hoofde, eerbiedig en stilzwijgend; alles wat de rechter tot handhaving van de orde beveelt, wordt stipt en terstond uitgevoerd."

57. Om dit verbod te rechtvaardigen, baseren de rechters zich op een interpretatie van het Gerechtelijk Wetboek die al veroordeeld⁴⁹ werd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens; dat oordeelt dat het verbod aan een islamitische vrouw om de rechtszaal te betreden omdat ze een religieus teken draagt in strijd is met artikel 9 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ondanks deze veroordeling blijven deze rechters eisen dat islamitische vrouwen hun hoofddoek afnemen tijdens de zitting.

58. Het Gerechtelijk Wetboek aanpassen zodat de referentie aan de noodzaak om het hoofd onbedekt te laten verwijderd wordt.

3.2.4 Verbod op alle vormen van slavernij

Mensenhandel en dwangarbeid (138.96 tot 138.103)

59. Ondanks overheidsinspanningen op het vlak van opleiding, blijven de opsporing en de bescherming van minderjarige slachtoffers van mensenhandel (meer bepaald niet-begeleide minderjarige vreemdelingen) problematisch.⁵⁰

60. Hoewel de strijd tegen mensenhandel officieel een prioriteit is, ontbreekt het eerstelijnsactoren aan mensen en middelen om dit fenomeen te vatten en de slachtoffers doeltreffend te begeleiden.⁵¹

61. In de nodige middelen voorzien voor de eerstelijnsactoren om naar behoren potentiële slachtoffers op te sporen en te beschermen.

62. De opleiding voor eerstelijnsactoren, magistraten, voogden, jeugdhulpverleners voortzetten, uitbreiden en diversifiëren.

⁴⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017), [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2016-2017](#), Brussel,

⁴⁹ Coureur. D.H., *Lachiri c. Belgique*, 18 september 2018, <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-186245>.

⁵⁰ MYRIA, *Jaarlijks evaluatieverslag 2018*, Mensenhandel en mensensmokkel, Minderjarig in hoogste nood.

⁵¹ MYRIA, *Jaarlijks evaluatieverslag 2019*, Mensenhandel en mensensmokkel, Slagkracht voor slachtoffers.

3.2.5 Recht op privacy en op een gezinsleven

Strijd tegen sociale fraude

63. Om domiciliefraude te bestrijden, werd in mei 2016 een wet goedgekeurd die voorziet in de overdracht “*van de gegevens door de nutsbedrijven en distributienetbeheerders geselecteerd omdat het verbruik van de particuliere klant ten minste 80% in neerwaartse of opwaartse zin afwijkt van een gemiddeld verbruik, waarbij rekening wordt gehouden met de officieel meegedeelde gezinssamenstelling*”.⁵² Deze wet doet op een onevenredige manier afbreuk aan het recht op privacy van burgers in armoede.⁵³

64. Sociale fraude bestrijden met respect voor het recht op privacy en erover waken dat deze strijd de toegang tot rechten niet belemmert.

Gezinshereniging

65. Begunstigden van internationale bescherming ondervinden vaak moeilijkheden⁵⁴ om hun gezin over te brengen. Bovendien moeten de gezinsleden zelf de aanvraag indienen vanuit het land van oorsprong, wat vaak complex is.

66. Het indienen van een aanvraag tot gezinshereniging voor begunstigden van internationale bescherming vergemakkelijken door de mogelijkheid te geven om de aanvraag voor gezinsleden in te dienen in België.

Erkenning van familiebanden

67. Sommige moeilijkheden houden verband met de erkenning van een akte van een buitenlandse burgerlijke stand of het bekomen van buitenlandse documenten.

68. Bovendien geeft een wet uit 2017⁵⁵ de ambtenaar van de burgerlijke stand van een gemeente de mogelijkheid om de erkenning door de vader (of de meemoeder) van een kind dat buiten het huwelijk geboren is te weigeren, als de ambtenaar meent dat de erkenning een poging tot verblijfsfraude is. Dit schendt vaak het hogere belang van het kind, waarmee de ambtenaar voor zijn beslissing geen rekening dient te houden.⁵⁶

69. De wetten over de procedure voor de erkenning van een buitenlandse akte en over schijnerkenningen grondig herzien, om de rechten van het kind en het recht op privacy en op een gezinsleven beter te respecteren.

⁵² [Wet van 13 mei 2016 tot wijziging van de programmawet \(I\) van 29 maart 2012 betreffende de controle op het misbruik van fictieve adressen door de gerechtigden van sociale prestaties, met het oog op de invoering van het systematisch doorzenden naar de KSZ van bepaalde verbruiksgegevens van nutsbedrijven en distributienetbeheerders tot verbetering van de datamining en de datamatching in de strijd tegen de sociale fraude](#), Belgisch Staatsblad, 27 mei 2016.

⁵³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017), [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2016-2017](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁵⁴ Voor meer informatie over de procedurele of praktische obstakels zie MYRIA, *Migratie in cijfers en in rechten 2018, Recht op gezinsleven in het gedrang*, pp. 78-101.

⁵⁵ Wet van 19 september 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Gerechtelijk Wetboek, de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en het Consulair Wetboek met het oog op de strijd tegen de frauduleuze erkenning en houdende diverse bepalingen inzake het onderzoek naar het vaderschap, moederschap en meemoederschap, alsook inzake het schijnhuwelijk en de schijnwettelijke samenwoning, *B.S.*, 4 oktober 2017. Voor meer informatie zie Myria, *MyriaDocs#6 Vreemdeling zijn in België in 2017*, https://www.myria.be/files/171212_Myriadoc_6_Vreemdeling_zijn_in_Belgi%C3%AB_in_2017_NL.pdf.

⁵⁶ Grondwettelijk Hof, 7 mei 2020, n° 58/2020 – 6876.

Behoud van de band tussen geplaatste kinderen en hun ouders

70. Het recht op een gezinsleven en op de band tussen ouders en kinderen staat onder druk bij gezinnen in armoede. Kinderen van gezinnen in armoede hebben een grotere kans om geplaatst te worden.⁵⁷ Een recente wetswijziging toont een tendens om de rechten van de pleegouders uit te breiden, ten koste van de ouders.⁵⁸ Er bestaan ook plannen om, al voor de geboorte, de plaatsing van een kind in een pleeggezin mogelijk te maken.⁵⁹ De rechten van kinderen en ouders in armoede moeten voortdurend bewaakt worden.

71. Gezinnen in armoede ondersteunen om te vermijden dat de kinderen moeten geplaatst worden. Als een plaatsing toch nodig blijkt, investeren in het behoud van de band tussen het geplaatste kind en zijn ouders.

Samenwoners

72. Begunstigden van een vervangingsuitkering of van een leefloon⁶⁰ die samenwonen krijgen een lager bedrag dan alleenstaanden. Deze maatregel bemoeilijkt dat mensen als een koppel kunnen samenwonen of een gezin kunnen stichten. Hij kan zelfs tot een breuk leiden in koppels of gezinnen, die uit elkaar gaan om het financieel minder moeilijk te hebben.

73. Het grondrecht om een gezin te stichten en als gezin samen te leven garanderen door het bedrag van uitkeringen voor samenwoners op te trekken.⁶¹

3.3 Economische, sociale en culturele rechten

3.3.1 Recht op werk en recht op eerlijke en goede arbeidsomstandigheden

Toegang tot openbaar ambt voor niet-Europese burgers

74. De openbare diensten zijn één van de grootste werkgevers in België⁶², maar de Belgische Grondwet behoudt ambtenarenbanen voor aan Belgen⁶³, met een uitzondering voor EU-burgers voor banen die niet raken aan de nationale soevereiniteit⁶⁴. Deze beperking belemmert de toegang tot werk voor migranten.

75. De Grondwet aanpassen zodat banen in openbare diensten die niet raken aan de nationale soevereiniteit voor iedereen toegankelijk zijn.

⁵⁷ Bouverne-De Bie, Maria et al. (2010). [Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?](#), Gent, Academia Press. Deze studie werd uitgevoerd en gefinancierd in het kader van het 'AGORA'-programma door de POD Wetenschapsbeleid, op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁵⁸ De wet van 19 maart 2017 tot [wijziging van de wetgeving tot invoering van een statuut voor pleegzorgers](#) voorzag in een ruime overdracht van het ouderlijk gezag. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede en de kinderrechtenorganisaties [benadrukken dat deze beslissing te weinig rekening houdt met de situatie, de moeilijkheden en de spanningen van ouders in armoede](#). Het VN-Comité voor de Rechten van het kind heeft, in zijn [Slotbeschouwingen](#) van 12 februari 2019 over het vijfde en zesde periodieke rapport, België gevraagd om die wet te herzien. Op [28 februari 2019 schrapte het Grondwettelijk Hof](#) de mogelijkheid van een algemene overdracht van bepaalde belangrijke aspecten van het ouderlijk gezag bij langdurig verblijf van een kind in een pleeggezin in niet-dringende gevallen, wanneer er geen akkoord is tussen ouders en pleegouders.

⁵⁹ Wetsvoorstel van 13 februari 2020 tot [wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming](#), DOC 55 1029/001.

⁶⁰ Het bedrag van deze uitkeringen ligt onder de armoededrempel. Voor meer details over dit thema zie verder, waardig inkomen.

⁶¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, (2018). [Memorandum Samenwonen](#), december 2018.

⁶² Bijvoorbeeld in 2012 stelden ze 479.000 mensen tewerk. Bron: UNIA (2015), *Socio-economische Monitoring*, pp. 65-66.

⁶³ Art. 10, al.2 van de Grondwet, *B.S.*, 17 februari 1994.

⁶⁴ Art. 18 en 45 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Werk voor personen met een handicap en mensen van buitenlandse origine (138.115 en 138.131)

76. **Nationale origine** blijft een doorslaggevende factor om ongelijkheid op de arbeidsmarkt te verklaren.⁶⁵ De arbeidsinspectie controleert na individuele klachten. Maar met deze reactieve controles kunnen structurele vormen van discriminatie niet opgespoord worden. Er moeten gerichte controles komen, gebaseerd op “waarschuwingssignalen”, meer bepaald statistieken.

77. Buitenlanders krijgen ook moeilijk toegang tot de arbeidsmarkt omdat ze problemen hebben om een arbeidsvergunning te bekomen.⁶⁶

78. De werkgelegenheidsgraad van **personen met een handicap**⁶⁷ blijft ver onder het Europese gemiddelde. Vooral laagopgeleiden en vrouwen met een handicap lijden hieronder.

79. De controlemiddelen voor de effectieve toepassing van de antidiscriminatiewetgeving versterken, met inbegrip van gerichte controles op basis van statistieken, zoals “datamining”.

80. Een interministeriële conferentie organiseren over werk voor personen met een handicap. Een actieplan uitwerken om de obstakels naar werk weg te werken en de ondersteuning voor mensen met een handicap op de gewone werkvloer te verbeteren.

3.3.2 Recht op sociale zekerheid

Effectiviteit van rechten

81. Steeds meer en steeds strengere voorwaarden voor de toegang tot sociale rechten hollen de sociale bescherming uit⁶⁸, waardoor het aantal mensen dat hun rechten niet doet gelden (non-take-up) stijgt.⁶⁹

82. De effectiviteit van rechten garanderen door meer te investeren in sociale bescherming en door verder werk te maken van de automatisering van rechten, in haar verschillende gradaties.⁷⁰

⁶⁵ De Socio-economische Monitoring geeft statistische gegevens over werk, werkloosheid en ondertewerkstelling. UNIA en FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID EN SOCIAAL OVERLEG (2017), *Socio-economische Monitoring – arbeidsmarkt en origine*, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1215_UNIA_Monitoring_2017_-_NL-Anysurfer.pdf, pp. 27-86.

⁶⁶ De bevraging bij onze partners vestigt de aandacht op de moeilijkheden om een gecombineerde vergunning te bekomen. Het gaat om een vergunning die tegelijk arbeid en verblijf regelt, in overeenstemming met de Europese richtlijn 2011/98/UE. Voor meer informatie over de integratie op de arbeidsmarkt zie ook EMN, *Labour market integration of third country nationals in Belgium*, september 2018, <https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/Standalone%20Belgian%20study%20on%20labour%20market%20integration.pdf>.

⁶⁷ Slechts 23% van de Belgen met een handicap tussen 15 en 64 jaar heeft een baan, tegen 63% van de Belgen zonder handicap. Enquête naar de Arbeidskrachten 2017. Meer informatie op <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/23-van-personen-met-een-handicap-heeft-werk>.

⁶⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017). *Armoede en ineffectiviteit van rechten: non-take-up van rechten*.

⁶⁹ Meer informatie op <https://www.armoedebestrijding.be/themas/non-take-up-van-rechten/>

⁷⁰ De verschillende gradaties zijn volledige automatisering, de identificatie van mogelijke rechthebbenden, de automatische update van de situatie van de betrokken persoon en administratieve vereenvoudiging. Zie bijvoorbeeld: FOD Maatschappelijke Integratie en Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, *Automatisering van de rechten*, januari 2020.

Degressiviteit van werkloosheidsuitkeringen

83. Sinds 2012 heeft de Regering de werkloosheidsuitkeringen degressiever gemaakt; met een verhoogd armoederisico voor langdurig werkzoekenden als gevolg.⁷¹

84. Het systeem van degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen aanpassen op basis van impactanalyses.⁷² Dringend de toegang tot kwaliteitsvol werk verbeteren.

3.3.3 Recht op een behoorlijke levensstandaard

Toegang tot huisvesting

85. **Discriminatie** bewijzen in de toegang tot een woning op de private markt is niet eenvoudig. België heeft nieuwe instrumenten nodig om gevallen van discriminatie op te sporen en er bewijzen voor te verzamelen.

86. De inspectiediensten voor huisvesting in het hele land toelaten om individuele klachten te behandelen en praktijktests uit te voeren.

87. De toegang tot huisvesting voor **woonwagenbewoners** blijft een groot structureel probleem, vooral omwille van het tekort aan standplaatsen (permanent en tijdelijk) en omwille van de gedwongen uitzettingen.⁷³

88. Geleidelijk voldoende permanente en tijdelijke standplaatsen creëren voor woonwagenbewoners op residentiële terreinen.

89. Planologische problemen oplossen op de meeste private terreinen om uitzettingen van woonwagenbewoners te voorkomen.

90. Door het gebrek aan sociale woningen, de hoge huurprijzen op de private markt en de vaak middelmatige kwaliteit van woningen blijft een gezonde woonomgeving buiten het bereik van **mensen met een laag inkomen**.⁷⁴

91. Een breder en beter woningaanbod garanderen, in de sociale en in de private sector.

92. De huurtoelage uitbreiden voor gezinnen die wachten op een sociale woning.

93. De huurprijzen op de private huurmarkt reglementeren, op basis van woningkwaliteit.

94. Een centraal huurwaarborgfonds oprichten.

⁷¹ Galand Sophie en Termote Henk, [De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede](#). In : *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 3de trimester 2014, pp. 3-39.

⁷² Voor meer informatie: Nota van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2014). [De degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede](#); Nota van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018). [Bibliografie: De degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede](#).

⁷³ Nicolas Bernard, *Actualités du droit au logement des Roms et gens du voyage en Belgique*, https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A191725/datastream/PDF_01/view.

⁷⁴ Focus: recht op degelijke huisvesting, in Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017). [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2016-2017](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Opvang voor verzoekers om internationale bescherming

95. Verzoekers om internationale bescherming hebben normaal gezien recht op opvang zolang hun aanvraag in behandeling is. Sommige verzoekers blijven verstoken van die opvang bij meervoudige aanvragen of als sanctie.⁷⁵

96. Sinds 2018 zit het opvangnetwerk aan zijn maximumcapaciteit; er stromen meer mensen in dan uit.

97. Een waardig leven garanderen aan alle asielzoekers.

Waardig inkomen

98. De meeste vervangingsuitkeringen liggen net als het leefloon onder de armoederisicodrempel en laten geen waardig leven toe.⁷⁶

99. 24,7% van de mensen die aangeven dat ze ernstig beperkt worden door een handicap, heeft een armoederisico⁷⁷ en één op de tien personen met een handicap kampt met ernstige materiële deprivatie. Het vervangingsinkomen en het integratie-inkomen liggen ook onder de armoederisicodrempel.⁷⁸

100. Eenieder een waardig inkomen garanderen door alle sociale uitkeringen sterk op te trekken, met inbegrip van de uitkeringen voor personen met een handicap.

3.3.4 Recht op gezondheid

Geestelijke gezondheid

101. Armoede heeft een zware impact op de geestelijke gezondheid van mensen. Volgens een onderzoek van EU SILC zijn er grote verschillen in welzijn naargelang de financiële toestand van Belgen.⁷⁹ De gezondheidsenquête van 2018 bevestigt deze sociale ongelijkheid op het vlak van geestelijke gezondheid en toegang tot geestelijke-gezondheidszorg.⁸⁰

102. Meer investeren in de geestelijke gezondheid van kwetsbare bevolkingsgroepen en de dekking van de verplichte ziekteverzekering uitbreiden tot geestelijke gezondheidszorg.

Migranten (139.21)

103. Buitenlanders in irregulier verblijf in België kunnen in principe een beroep doen op **dringende medische hulp**.⁸¹ Deze procedure is echter complex en de kwaliteit van de bescherming wisselt.⁸²

⁷⁵ Zie EIJ (GK), 12 november 2019, n°C-233/18, Zubair Haqbin c. Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers.

⁷⁶ Federale overheidsdienst Sociale Zekerheid (2019). [Evolutie van de sociale situatie en van de sociale bescherming in België 2019](#).

⁷⁷ Hermans Koen, Dubois Jean-Marie, Vanroose Annabel (Eds.), *Armoede en Handicap in België*, FOD Sociale Zekerheid en POD Maatschappelijke Integratie, Brussel, 2019, p. 91.

⁷⁸ De Handilab-studie, uitgevoerd in 2012 door de KUL/Lucas heeft aangetoond dat het bedrag van de uitkeringen mensen met een handicap niet beschermt tegen armoede. De vorige regering had een hervorming van het systeem van sociale uitkeringen voorzien, maar dat is nooit in een concrete vorm gegoten.

⁷⁹ Statbel, 16 oktober 2019, [Ons gemoed lijdt onder onze financiële situatie](#).

⁸⁰ Gisle L., Drieskens S., Demarest S., Van der Heyden J., [Geestelijke Gezondheid](#). Gezondheidsenquête 2018. Brussel, België: Sciensano; Verslagnummer: D/2020/14.440/3. Beschikbaar online: www.gezondheidsenquête.be.

⁸¹ Dit recht is voorzien door artikel 57, § 2, alinea 1 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en het Koninklijk besluit van 12 december 1996 betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven.

⁸² FKG (2015), [Welke gezondheidszorg voor personen zonder wettig verblijf?](#), 2015, <https://www.kce.fgov.be/nl/welke-gezondheidszorg-voor-personen-zonder-wettig-verblijf>.

104. De wet bevat meerdere obstakels die het verkrijgen van een **wettig verblijf om medische redenen** belemmeren.⁸³

105. Het recht op gezondheid van buitenlanders zonder wettig verblijf garanderen door het recht op dringende medische hulp en de procedure om een wettig verblijf te verkrijgen om medische redenen, te versterken en te vereenvoudigen.

3.3.5 Recht op onderwijs

Inclusief onderwijs

106. Kinderen uit kwetsbare gezinnen of etnische of culturele minderheden⁸⁴ zijn nog steeds oververtegenwoordigd in het buitengewoon onderwijs. Deze richting remt hun schoolloopbaan, hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt en hun toekomstperspectieven.

107. De strijd tegen het watervalstelsel op school voortzetten door leerlingen studiemogelijkheden aan te bieden die rekening houden met hun persoonlijke project.

108. Een inclusief onderwijssysteem ontwikkelen voor alle kinderen, ongeacht hun handicap, hun socio-economische situatie of hun etnische of culturele origine.

Erkenning van diploma's

109. De procedure van erkenning van buitenlandse diploma's is vaak complex. Dit belemmert de toegang van bepaalde personen tot de arbeidsmarkt.

110. De procedure voor de erkenning van diploma's toegankelijker en efficiënter maken.

Vreemdelingen

111. De toegang tot onderwijs is niet gegarandeerd voor buitenlandse kinderen in terugkeerhuizen.⁸⁵

112. De obstakels wegnemen die het recht op onderwijs voor vreemdelingen aantasten.

Godsdienstvrijheid

113. In Wallonië en in Brussel verbieden reglementen van veel hogescholen en instellingen voor volwassenenonderwijs het dragen van levensbeschouwelijke tekenen.

114. Het recht garanderen op onderwijs en de vrijheid van studenten van het hoger onderwijs of van het volwassenenonderwijs om hun levensbeschouwelijke overtuiging uit te dragen door levensbeschouwelijke tekenen te dragen.

⁸³ MYRIA (2016), Hoe de grondrechten van ernstig zieke vreemdelingen beter garanderen?, Advies aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Commissie Binnenlandse Zaken, https://www.myria.be/files/Myria_advies_9ter_NL.pdf.

⁸⁴ UNIA (2017), *De onderwijsdeelname van kinderen van woonwagenbewoners in België*, https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/De_onderwijsdeelname_van_kinderen_van_woonwagenbewoners.pdf; UNIA (2017), *Diversiteitsbarometer – Onderwijs*, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf.

⁸⁵ Terugkeerhuizen zijn alternatieven voor opsluiting in gesloten centra voor gezinnen met minderjarige kinderen. Er zijn overigens ook problemen met de toegang tot hoger onderwijs voor bepaalde categorieën vreemdelingen.

3.4 Rechten van specifieke groepen of personen

3.4.1 Vrouwen

Intrafamiliaal geweld (138.84 tot 138.95, 138.133, 139.22)

115. De Belgische wet beschermt in principe **migrantenvrouwen** die in het kader van **gezinshereniging** in het land verblijven en die het slachtoffer zijn van echtelijk geweld, tegen het verlies van hun verblijfsstatus. Dit geldt echter niet voor personen van wie de aanvraag tot gezinshereniging nog loopt.⁸⁶ Bovendien zijn deze bepalingen ook niet van toepassing voor **migrantenvrouwen zonder wettig verblijf**. Zoals eerder aangehaald voor de transitmigranten (punt 4.2) kunnen deze slachtoffers bang zijn om een klacht in te dienen.

116. De bescherming van slachtoffers van huiselijk geweld tijdens de procedure van gezinshereniging verbeteren en waarborgen inbouwen om slachtoffers van huiselijk geweld zonder wettig verblijf de kans te geven om een klacht in te dienen zonder bang te moeten zijn dat ze vervolgens uitgezet worden.

3.4.2 Kinderen

Armoede

117. Hoewel het percentage van kinderen en adolescenten dat opgroeit in een gezin met een armoederisico gestegen is tussen 2016 en 2018 om nu te pieken (20,6%)⁸⁷, is er geen werk gemaakt van het aangekondigde tweede nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan (2016-2019).

118. Een interfederale, coherente, transversale en gecoördineerde aanpak uitwerken om armoede bij kinderen en jongeren en hun gezinnen te bestrijden.

Detentie van migrantenkinderen

119. De Belgische wet voorziet nog altijd in de mogelijkheid om gezinnen met minderjarige kinderen op te sluiten omwille van hun verblijfsstatus. Daarvoor speciaal ontworpen eenheden zijn een paar maanden gebruikt tot het gebruik ervan werd opgeschort na een beslissing van de Raad van State.⁸⁸ De regering kan deze mogelijkheid in de toekomst echter opnieuw invoeren.

120. Er wordt bovendien te weinig rekening gehouden met het hogere belang van het kind bij het terugkeerproces, in het bijzonder bij terugkeerbeslissingen voor gezinnen.

121. Een verbod op de detentie van kinderen in gesloten centra opnemen in de wet.

122. Van het hogere belang van het kind een doorslaggevende overweging maken bij het terugkeerproces van gezinnen met minderjarige kinderen.

⁸⁶ En dit zelfs als ze wettelijk op Belgisch grondgebied verblijven tijdens de behandeling van hun aanvraag. Voor meer details over dit thema, zie S. DAWOUD (2017), "Gezinshereniging en geweld: worden slachtoffers in België afdoende beschermd?", T. Vreemd., n°1, pp.6-24

⁸⁷ Federal public service social security (2019). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019 'Slowly falling behind'](#).

⁸⁸ MYRIA, *MyriaDoc #8 Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België 2018*, De detentie van gezinnen met minderjarige kinderen, p. 39, et Raad van State, Arrest nr. 244.190 van 4 april 2019.

3.4.3 Personen met een handicap

123. Na verschillende veroordelingen⁸⁹ door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is het aantal geïnterneerden in de gevangenissen aanzienlijk verminderd, maar de situatie van geïnterneerden blijft problematisch.⁹⁰

124. In Vlaanderen⁹¹ zijn twee forensische psychiatrische centra voor geïnterneerden⁹² opgericht. In de werking van deze centra is een aantal tekortkomingen vastgesteld inzake de kwaliteit van de zorg en de toestemming voor medische behandelingen.^{93 94} Het is moeilijk voor geïnterneerden om deze centra te verlaten omwille van het plaatsgebrek in gewone psychiatrische centra en hun terughoudendheid om daar geïnterneerden op te nemen.⁹⁵

125. De geïnterneerden die momenteel in de gevangenis verblijven overbrengen naar voorzieningen met aangepaste zorg, met een voorkeur voor de reguliere sector. De zorg moet in functie staan van de maatschappelijke re-integratie.

3.4.4 Migranten, vluchtelingen en asielzoekers

126. De algemene inspectie van de politie controleert de **uitwijzingsprocedure**. Er zijn echter problemen met de toepassing van deze controle zoals het gebrek aan onafhankelijkheid en onpartijdigheid, het gebrek aan transparantie door het feit dat er geen rapporten worden gepubliceerd en het tekort aan mensen en middelen.⁹⁶

127. Meer transparantie garanderen over de activiteiten van de Algemene Inspectie Politie (AIG), haar onafhankelijkheid en haar middelen versterken.

⁸⁹ Deze veroordelingen gingen over het lot van geïnterneerden in de psychiatrische afdelingen van gevangenissen. We citeren hier in het bijzonder de uitspraak van 6 september 2016, het zogeheten "pilotarrest", waarin het Hof de structurele disfuncties inherent aan het Belgische systeem aanstipt en België aanspoort om internering te organiseren op een manier die de waardigheid van de gedetineerden respecteert.

⁹⁰ Op 30 mei 2018 zaten nog steeds 530 geïnterneerden in de gevangenis, 182 in de psychiatrische afdelingen en 368 in de afdelingen bescherming van de maatschappij – Parlementaire vraag nr 2794 (28 juni 2018) van Gilles Vanden Burre aan de minister van Justitie over de situatie van geïnterneerden in de gevangenis en antwoord van de minister van Justitie, <https://www.lachambre.be/kvvcr/showpage.cfm?section=qvva&language=nl&cfm=qvvaXml.cfm?legislat=54&dossierID=54-B165-866-2794-2017201824031.xml>

⁹¹ De hervorming van de internering voorziet in de toekomst in de bouw van bijkomende forensische psychiatrische centra in Vlaanderen, Wallonië en Brussel. We moeten hier ook vermelden dat het Masterplan Internering voorziet in de oprichting, in Aalst, van een gecentraliseerde 'long-stay'-instelling met 120 bedden voor geïnterneerden die een verhoogd veiligheidsrisico inhouden en die niet kunnen worden ondergebracht in forensische psychiatrische centra. Deze 'long-stay'-eenheden zijn in de feiten een permanente detentie, wat erg verontrustend is in een rechtstaat. Zie over dit thema INTERNATIONAAL OBSERVATORIUM VAN DE GEVANGENISSEN (2017), *Pour le droit à la dignité des personnes détenues*, <http://oipbelgique.be/fr/wp-content/uploads/2017/01/Notice-2016.pdf>, pp.211.

⁹² Elk centrum kan 250 personen herbergen.

⁹³ VLAAMSE ZORGINSPLECTIE (2017), 'Gestandaardiseerde bevraging FPC Gent en opvolgingsaudit', 20 januari 2017.

⁹⁴ De Vlaamse krant De Morgen publiceerde een aantal verontrustende getuigenissen over de gevolgen van het personeelsgebrek in de forensische psychiatrische centra. Zie S. Vandekerckhove (2016), '[Noodkreten uit het Forensisch Psychiatrisch Centrum Gent: "De patiënten zijn de dupe van het wanbeleid"](#)', De Morgen 21 september 2016.

⁹⁵ Op 13 december 2017 hadden slechts 34 patiënten het forensisch psychiatrisch centrum van Gent verlaten sinds de opening van het centrum. 118 patiënten hadden een overplaatsing aangevraagd naar verschillende externe zorginstellingen. 83 van hen kregen een weigering, de overige 35 wachtten toen nog op een antwoord. Over dit onderwerp zie ook de parlementaire vraag van MW GOEDEL UYTTERSROT aan de minister van Justitie over "de uitstroom van geïnterneerden" (nr 22506), <http://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/54/ic780.pdf#search=%22222507%22>, p.34.

⁹⁶ Dit heeft gevolgen voor de controlecapaciteit. In 2018, deed de AIG 96 controles op een totaal van 7.697 pogingen tot verwijdering. Voor meer informatie zie MYRIA (2017), *Terugkeer, detentie en verwijdering van buitenlanders in België – Terugkeer, tegen welke prijs?*, <https://www.myria.be/nl/publicaties/myriadocs-5-detentie-terugkeer-en-verwijdering>, pp. 76-79.

UNIA MYRIA

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Combat Poverty, Insecurity and Social
Exclusion Service

Koningsstraat 138 • 1000 Brussel

T +32 (0)2 212 30 00

www.unia.be

www.myria.be

www.armoedebestrijding.be

